

forms combination that are part of the permanent component of syntactic idiom.

The results of computation of association measures can be involved into development of a computer program of syntactic idioms detection in the text.

Key words: construction, text corpus, syntactic idiom, statistical analysis, association measure, sentence with phraseological structure.

УДК 821.161.2 (045)

СІБРУК Анастасія

НАЗВИ КУЛЬТУВИХ РЕЧЕЙ ХРИСТИЯНСТВА, ЕЛЕМЕНТІВ ОЗДОЛЕННЯ ЦЕРКОВНИХ БУДІВЕЛЬ ТА ОПРАВ ІКОН У ДАВНЬОРУСЬКИХ ТЕКСТАХ XI – XIV ст.

У статті розглядаються основні назви культових речей християнства та слова на позначення елементів оздоблення церковних приміщень у східнослов'янській писемності XI–XIV ст., їх історія, етимологія та лексичне значення.

Ключові слова: Київська Русь; лексеми *кръсть*, *тѣльникъ*, *цата*, *трѣсна*; східнослов'янська писемність XI–XIV ст.

На сьогоднішній день в україністиці постає **проблема** створення ґрунтовної історичної лексикології української мови. Вивчення східнослов'янського лексичного фонду XI–XIV ст., реконструкція семантичної структури окремих іменників надзвичайно важливі для простеження історії давньоруської мови. **Актуальність роботи** зумовлена тим, що словниковий склад української мови в історико-лінгвістичному аспекті описаний недостатньо. Питання історії як окремих слів, так і лексико-семантичних груп привертало та привертає увагу лінгвістів. **Мета статті** подати лексико-семантичний аналіз назв культових речей християнства за **матеріалами** писемних східнослов'янських пам'яток XI–XIV ст. Впровадження християнства на Русі сприяло розвитку прикладного мистецтва, що призвело до масового виробництва речей християнського культу – хрестів, іконок,

медальйонів. Лексеми, які вживані у давніх текстах на позначення основних церковних атрибутів, розглянуті у нашій статті: *крѣсть, хрѣсть, хрѣстьць, крани~, переперь, распона, расп#ло, тѣльникъ, бисерьъ, цата, трѣсна, трѣсновитица, кольце, вѣньць*.

Для опису іменників, зафіксованих у східнослов'янських пам'ятках XI–XIV ст., окрім лінгвістичного, словникового та текстового матеріалів, важливим джерелом інформації є археологічні, етнографічні та мистецтвознавчі розвідки. Ці матеріали дозволяють стверджувати, що досліджуваний період був часом розквіту ювелірного мистецтва в Київській Русі. Запровадження християнства на Русі сприяло розвитку прикладного мистецтва. За цих умов посилювався вплив світових культур на культуру Київської Русі. За спостереженням Б. О. Рибаківа, прикраси виробляли переважно місцеві ремісники, проте частину оздоб завозили з різних країн, окрім того, майстри нерідко використовували дорогоцінні метали та коштовне каміння. Розглядаючи історію української культури, П.П. Толочко детально проаналізував етапи становлення культурного розвитку в епоху Київської Русі, відзначивши, що в Київській Русі якість продукції була досить високою, і за складністю вона не поступалася виробництву Візантії, країн Сходу та Заходу. Варто зазначити, що втілення образу Хреста в середньовіччі може бути не пов'язаним з християнством, і подвійна природа хреста, з одного боку, як основної християнської святині, а з другого – як давній язичницький символ, неодноразово відмічалися дослідниками під час розкопок давніх поховань [2; 942]. Орнаменти цих прикрас вражають поєднанням язичницьких, античних та християнських мотивів: «В арочці-кіюці одного з київських браслетів можна побачити двох птахів-собак (симарглів), птаха, гусяря в головному уборі та довгій вишитої сорочці, жінку, яка танцює, чоловіка з мечем і щитом. За сюжетом зображення, браслети-наручі нагадують сцени башт Софії Київської» [5; 337]. На думку П.П. Толочка, «далека язичницька старовина особливо помітно проступає на широких браслетах-наручах XI–XIII ст., виготовлених зі срібла й оздоблених зображеннями фантастичних звірів, гусярів, масок, ритуальних чаш, дівчат у танці з розпушеними рукавами» [6; 310].

Іменник крѣсть широко використовувався в давньосхіднослов'янських текстах XI–XIV ст., оскільки «є одним з найдавніших сакральних знаків у світових малопоетичних та релігійних системах, головним символом християнства, культовим предметом, що несе сакральні та апотропеїчні функції» [СлДр, II: 651]. Археологи та етнографи схиляються до думки, що знак хреста бере свій початок відтоді, як первісна людина навчилася добувати вогонь тертям двох навхрест складених палиць. Зображення хреста знаходять на знаряддях праці, на посуді, які виготовлені три – чотири тисячі років тому [1; 16].

За «Словарем древнерусского языка» зафіксовано 857 вживань даної лексики [СДРЯ, IV, 315]. Варто виділити три основні значення, з якими використовувався досліджуваний іменник впродовж XI–XIV ст.: «інструмент страти», «хрест як символ християнської віри», «амулет-прикраса».

Іменник крѣсть зі значенням «хрест як символ християнської віри» зустрічається в пам'ятках з XIII ст.: «Заутра же, солнцю въсходящю вънидоша въ святую Софию 12 креста» [*1204-1205, ЛН, 48] «и креста частного силою побѣди злаго Глѣба» [*1217, ЛЛ, 444]; «но кр(с)та честнаго силою. побѣди [и] нѣгварь(д) злаго братоубицию Глѣба» [*1219, ЛЛ, ст. 444]; «Честнаго креста сила всегда низлагаеть неправду имѣющихъ» [*1315, ЛНс, 454].

Значення «амулет-прикраса» можемо зустріти в текстах з X ст.: «целоваши(в) сами крестѣ / .» [*907-912, ЛНик, 19]; бѣ «оукрасю иконами [...] и еже что бѣ взялъ въ Корсунѣ градѣ святѣа кресты» [*990-992, ЛНик, 65]; «и знаменяше(и) лице свое крестомъ(и) [...] и възкладаше на нихъ кресты чернеческа» [*1074, ЛНик, 106]; «а посредѣ круга кр(с)тъ, а посредѣ к(р)та сл(н)це» [*1104, ЛЛ, ст. 280]; «^торгоша на н(н) кр(с)ь и чеши в гри(в)ну золота» [*1147, ЛЛ, ст. 318]. Часта вживаність іменника крѣсть зумовлена тим, що хрест був одним з найсильніших оберегів для давніх слов'ян.

Іменник хрѣсть зафіксований в текстах XII ст. зі значенням «символ християнської віри, амулет-прикраса»: «въ среду хрѣсть цѣловаша. и възложиша всю свою надежу на хрѣсть. со многии

слезами» [*1111, ЛИ, ст. 266]; «А в недѣлю поидоша, в ню же хрестъ цѣлюють, и приидоша на Псль» [*1191, ЛИ, ст. 673]; «На семь к(н)же, цѣлоуи х(с)ъ къ всѣмоу Новугородоу, на цѣмъ то цѣловали дѣди и w(ц)и и w(ц)ь твои ±рославъ» [Срезн., III (2): 1411-1412]; «дали ему село. и стада жеребець. а два хресты серебна>. а поеналися на вѣки» [*1393, Гр. 60, 116].

Лексема крани~ єє рідковживаною, за «Словарем древнерусского языка», зафіксовано два випадки вживання іменника крани~ зі значенням «хрест з зображенням розп'яття Христа» впродовж XIII–XIV ст.: «и видѣхъ въ снѣ себе сто"ща прѣдъ (с)тмъ крані~мь. и (г)а нашего (і)са (х)а. расп#та межю двѣма разбоиникома»; „и видѣ (х) себе предъ (с)тымъ краниемь сто"ще. и (г)а нашего і(с)са (х)а расп#та» [СДРЯ, IV: 284]. Лексема крани~ вживається лише в текстах церковної тематики.

Лексема тѣльникъ зафіксована в тексті кінця XIV ст. зі значенням «натільний хрест»: «Снемъше съ великого князя кресты его тѣлники, и послаша на Москву къ матери его», «А запечатали есмя хресцемъ тѣльникомъ поповымъ Ивановымъ» [Срезн., III (2): 1093].

Нами знайдене одиначне вживання лексеми бисерьъ щодо оздоблення перлами стін церкви в пам'ятці XI ст. «Житіє Костянтина-Кирила»: «храмины утворены златомъ и серебромъ и камениемъ драгымъ и бисеромъ» [XI, ЖКК, 32]. На позначення оздоби оправ ікон перлами вживання найменування бисерьъ обмежується двома прикладами з текстів XIII–XIV ст. Іпатіївський літопис та «Повість про нашестя Тохтамиша»: «оукраси же иконы(и) [...] и бисеромъ златымъ» [*1259, ЛИ, 844]; «и кресты честныя и иконы чюдные одраша, украшенныя златомъ и серебромъ и женчогомъ и бисеромъ, и камениемъ драгымъ» [XIV, Пов. Тохт., 198].

Цата (ц#та). В етимологічному словнику М. Фасмера зазначено, що лексема цата запозичена через гот. *kintus* «геллер» (монета) з народнолатинського *centus*, скороченого від *centenionālis* – назва розповсюдженої римської монети в епоху Вульфїлі [Ф., IV: 291].

Слово цата з ядерним значенням «дрібна монета» вживається в таких пам'ятках XI–XIV ст., як «Остромирове Євангеліє», «Мстиславове Євангеліє», «Євангеліє від Луки», «Житіє Нифонта», «Книга Євангелійських читань» та ін.: «Можааше бо се муро продано быти в#ще трии сътъ ц#тъ и дати нищимъ» [Срезн., III (2): 1434]; «цѣпта гѣбѣѣ» [*1057, ЕО, 193]; «Принесѣте ми цатой, да вижю (въ др. сп. пѣн#зь, дінари)»; «Покажѣте ми ц#той, чии имать образъ и написани~»; «Много имать, сребролюбѣць бо ~сть, и ц#ты ради оунить оумерети» [Срезн., III (2): 1435]; «Покажѣте ми златицю кинисную; ѡни же принесоша ~моу ц#той» [Срезн., III (2): 1434].

Семантика досліджуваного слова розширюється за рахунок появи таких значень, як «прикраса церковної ризи», «кам'яна прикраса церкви», «підвіска до ікони». Зі значенням «нагрудна прикраса церковної ризи» слово цата вжите в тексті XIII ст. «Пандекти Никона Черногорця»: «Взѣмъ ризи, сѣде верхи ея, и «ко почтяше цаты врѣхи плакы, се нѣкыи приде, оукрасти ризи хотя» [Срезн., III (2): 1435-1436].

Зі значенням «кам'яна прикраса церкви» в пам'ятках XII–XIII ст. зафіксоване вживання іменника цата з прикметником аспидный. У словнику В.І.Даля зазначено, що аспид – «це яшма, строкатий плитняк» [Даль, I: 43]. Дане словосполучення знайдене в таких текстах, як «Повість про Андрія Боголюбського» та Іпатіївський літопис: «тако и сии князь благовѣрныи Андрѣи и створи церковь сию [...] и устрои ѣ различными цятами и аспидными цатами украси и всякими узорочьи» [XII, АБ, 206]; «кн<зь бл(а)говѣрныи Андрѣи и створи ц(е)рк(о)вь сию в пам<ть собѣ и оукраси ю иконами многоцѣнными. златомъ. и каменемъ драгомъ. и жемчюгомъ великомъ. бѣзцѣннымъ. и оустрои ѣ. различными ц#тами. и аспидными цатами оукраси и вс<кими оузорочьи. оудиви ю свѣтлостью же нѣ како зрѣти. зане вс< ц(е)ркви б<ше золота» [*1175, ЛИ, ст. 581].

Зі значенням «підвіска до ікони» досліджуване найменування вжите в таких пам'ятках XII–XIII ст., як Галицько-Волинський та Іпатіївський літописи: «Еуглие списа опракос, окова е все золотом и каменемъ дорогым съ женчюгом, и деисус* на нем скован от

злата, цяты великы съ финиптом [...] и цяту възложи на не с финиптом» [XIII, ЛГВ, 348]; «и ц#тоу възложи на не съ финиптw(м)» [*1289, ЛИ, ст. 926]. За словником В.І.Даля, слово цата вживається у поєднанні з прикметником *жемчужная* [Даль, IV: 943].

Від іменника цата афіксальним способом утворився похідний прикметник цатавий. Одиничний приклад вживання цього слова зафіксований у давньоруській пам'ятці XII ст. «Шестидень» при описі гривни: «гривну цатаву на выи носяща и обручи на руку» [XII, Шестидн., 134].

Таким чином, ядерним значенням найменування цата є «монета». В XII–XIII ст. розвиваються такі значення досліджуваного слова, як «прикраса церковної ризи», «кам'яна прикраса церкви», «підвіска до ікони». Коло значень даного іменника в сучасних слов'янських мовах помітно звузилося. Іменники цята, цятка, цяточка на позначення крапочки, плямки, крапки зафіксовані в українській мові XX ст. [Гр., IV: 440]. Дієслово цятувати зі значенням «прикрашати, оздоблювати цятками» успадковане сучасною українською мовою [СУМ, XI: 255]. Іменник цата зафіксований у російській та чеській сучасних мовах: р. цата «римська монета, прикраса ікони – напівкругла підвіска, що прикріплюється до вінка» [ССРЛЯ, XVII: 559], ч. *setka* «монета, брязкальце» [ČUSI, I: 71].

Трѣсна (*трѣснѣ*, *треснѣ*, *тресна*, *трѣзна*). В словнику В.І. Даля зазначено, що церковне *тресна* має значенням «ланцюжок» [Даль, IV: 712]. Г.В.Межжеріна пише, що «мовне багатство церковнослов'янських пам'яток природним потоком, неначе могутній струмінь чистої води, влилося в повноводу ріку мови східних слов'ян. Богонатхненна, сповнена глибокої мудрості й філософського змісту, лексика церковнослов'янських текстів містила в собі певну таїну і якнайбільше підходила для формування не кожному підвладного, високого, культового стилю» [3; 5].

З лексико-семантичним значенням «підвіска, бахрома» зафіксовані поодинокі вживання лексеми трѣсна в таких східнослов'янських релігійних текстах XIII ст., як «П'ятикнижжя Мойсея» та «Псалтир»: «Трѣсны да сътвориши на четверти

подолку вдежа свое#»; «Тресны златы одѣна и оукрашена (въ нов. р#сны златыми)» [Срезн., III (2): 1027]. За словником І.І. Срезневського, в церковнослов'янських пам'ятках XIV ст. «Ісход» та «Книга пророка Ісайї» слово трѣсна вжите зі значенням «ланцюжок»: «И да сътвориши къ слови трѣсны плетены»; «Сътвориша вколо слова трѣсны сплетены»; «Въплетанїа злата" на главѣ и трѣзны ризны"» [Срезн., III (2): 1027].

Морфологічний варіант найменування трѣсна – трѣснь зустрічається зі значенням «підвіска, бахрома» в текстах XIV ст. «Ісход», «Псалтир», «Хроніка Георгія Амартола»: «NNТрѣснове ризъ ^ чер'вленїца»; «Разно бы вис#т треснове и паки вкупѣ соу(т), "ко въ единой вдежи соу(т)»; «Створивше клаколы ^ злата ч(с)та и пришвены быша промежу тресномъ по втокамъ подьвлачны(м) вкроугъ» [Срезн., III (2): 1028].

У східнослов'янських текстах XIII–XIV ст. паралельно розвиваються два значення лексеми трѣсна: «підвіска, бахрома» та «ланцюжок». У сучасних слов'янських мовах слово трѣсна та його варіанти не збереглися.

Трѣсновитица. Слово трѣсновитица є похідним від іменника трѣснь. За словником В.І.Далє, церковне трѣсновитица вживається на позначення ланцюжка. У словнику міститься цитування цього слова зі східнослов'янської пам'ятки «Ісход»: «Две тресновицы от злата чиста» [Даль, IV: 712].

З.Д. Попова зауважує, що «феномен підтексту створюється в результаті додумування тих ідей, що виражені в тексті словесно; підтекст – це передумова до висловлюваного, висновки, розуміння станів і дій. Відсутність словникового вираження підтексту дозволяє відновлювати і додумувати його по-різному, в залежності від напрямку думки читача» [4; 6]. За словником І.І. Срезневського, вживання іменника трѣсновитица обмежується одним прикладом з пам'ятки східнослов'янської літератури «Ісход» за списками XIV ст.: «(В) трѣсновитици ^ злата (в др. сп. трѣсновитицѣ)»; «Положиши трѣсновитицѣ плетенїи» [Срезн., III (2): 1028]. Контекст дає підстави стверджувати, що досліджуване слово вжите

зі значенням «ланцюжок». У сучасних слов'янських мовах лексема трѣсновитица залишається архаїзмом.

Зі значенням «металева прикраса церкви у вигляді кола» лексема кольце зустрічається в списках тексту XIII–XIV ст. «Хроніка Георгія Амартола»: «на главахъ же [церкви] створи дѣло вис<шее изв#зана "ко сѣтъ w(т) злата, и кляколовъ златы(x) ·(y)· на wбою сѣтъю, и двою вещью колюю въ сѣтѣ(x)» [СДРЯ, IV: 245].

З периферійним значенням «прикраса оправы ікони» найменування вѣнць зустрічається в пам'ятці XII ст. «Житіє Феодосія Печерського» та Лаврентіївському літописі: «~ще же и на иконоу (с)ты" (б)ц# вѣнць wкоюу»; «такоже и вѣнць с(т)ы" (б)ц# на иконѣ окова.» [СДРЯ, II: 295]; «Ц(р)ь же Левнъ почти послы Роу(с)кые. дарми. злато(м). и паволоками и фофоудьями(ж). и пристави к ни(м) моу(жи) свои. показати и(м) ц(е)рк(о)внЮ красоту [...] и венець и гвоздие. и хламидУ багр#нЮу» [*912, ЛЛ, ст. 37 – 38].

Таким чином, досліджувані іменники власне не є назвами прикрас, проте розряд слів, що об'єднує назви атрибутів християнства, має безпосередній стосунок до прикрас, оскільки в епоху Київської Русі предмети з цих матеріалів прикрашали урочистий одяг, оправы ікон, предмети побуту, споруди, були оздобами тіла тощо. Лексеми пов'язані в текстах епохи Київської Русі з культом християнства, не дивлячись на те, що об'єднували елементи християнської та язичницької символіки. Слова зі значенням «хрест», що зафіксовані в давньосхіднослов'янських текстах, мають неоднорідне походження. Частина слів має праслов'янське походження: *распона*, *расп#ло*, *тѣльникъ*. Власне церковнослов'янським є лексема *крани*~. Трапляються запозичення з інших мов: *крѣсть*, *хрѣсть*, *хрѣстьць*, *переперь*, *бисерь*. Найбільш вживаною у давньосхіднослов'янських текстах з XI ст. є лексема *крѣсть*, інші слова досліджуваної групи вживаються у пам'ятках давньоруської літератури набагато рідше та переважно з XIII ст. У текстах досліджуваної епохи з'являються описи церковних споруд та їх оздоблення. Основним значенням досліджуваних слів є «хрест», що поєднуються з іншими значеннями: «окремо зшита прикраса»; «символ християнської

віри»; «прикраса- амулет», «церковне оздоблення», «оправа ікон». Зі структурного погляду для аналізованого історичного періоду виявився продуктивним морфологічний спосіб творення слів. Поява великої кількості варіантів призвела до лексичної надлишковості. Засвідчена значна кількість словотвірних варіантів, при цьому найбільшою активністю позначена суфіксація. Описані у статті слова відзначаються багатозначністю, проте більшість з них обмежена спорадичною фіксацією в писемних текстах, що дійшли до нас. Оскільки етимологія та семантичне наповнення зафіксованих у писемних пам'ятках східних слов'ян XI–XIV ст. найменувань недостатньо висвітлені в лінгвістичній літературі, розглянуто лише окремі аспекти вивчення цих іменників. Допоміжним матеріалом для нашого дослідження стали археологічні, етнографічні та мистецтвознавчі розвідки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дарманський П. Нове життя – нові обряди. – К., 1984. – 88 с.
2. Історія української культури: У 5 т. / Ред. П. П. Толочко, Д. Н. Козак, Р.С.Орлов. – К.: Наукова думка, 2001.– Т.1 – 1134 с.
3. Межжеріна Г. В. Людина в мовній картині світу часів Київської Русі / Ганна Валентинівна Межжеріна. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2006. – 448 с.
4. Попова З. Д. Лексическая система языка / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – В. : Изд-во Ворон. унив., 1984. – С. 19–36.
5. Рыбаков Б. А. Рождение Руси / Борис Александрович Рыбаков. – М. : АнФПринт, 2004. – 447 с.
6. Толочко П. П. Київська Русь / Петро Петрович Толочко. – К. : Альтернатива, 1998. – Т. IV. – С. 1–352.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

АБ – Повесть об убиении Андрея Боголюбского // БЛДР. – СПб. : Наука, 1997. – Т. IV. – С. 206–217.

Гр. XIV – Грамоти XIV ст. / [упор. М. М. Пещак]. – К. : Наук. думка, 1974. – 255 с. – (Пам'ятки української мови).

Гр. – Словарь української мови: В 4 т. / За ред. Б.Д.Грінченка. – К.: Наук. думка, 1996. – т. I–IV.–

Даль – Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. – М.: АСТ, 2006. – т. I–IV.–

ЖКК – Житие Константина-Кирилла // БЛДР. – СПб. : Наука, 1997. – Т. II. – С. 22–65.

ЄО – Остромирово евангелие 1056–1057 года. – 2-е изд. – СПб., 1889. – 288 с.

ЛГВ – Галицко-Волынская летопись // БЛДР. – СПб. : Наука, 1997. – Т. V. – С. 184–357.

ЛИ – Ипатьевская летопись // ПСРЛ. – М., 1997. – Т. 2. – 711 с.

ЛЛ – Лаврентиевская летопись // ПСРЛ. – М., 1997. – Т. 1. – 496 с.

ЛНик – Летописный сборник, именуемый Патриаршею или Никоновскою летописью // ПСРЛ. – М., 1965. – Т.9. – 256 с.

ЛН – Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов// ПСРЛ. – М., 1997. – Т. 3. – 564 с.

СДРЯ XI–XIV – Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.): В 10 т./ За ред. Р.И.Аванесова. – М., 1988–2004. Т. I–IV.–

СлДр - Славянские древности. Этнолингвистический словарь: В 5т. / Под ред. Н.И.Толстого. – М.: Международные отношения, 1995. – Т. I–V.–

Срезн. – Срезневский И. Материалы для словаря древнерусского языка по письменным памятникам. – СПб.: 1893 – 1912. – Т. I–III.–

ССРЛЯ – Словарь современного русского литературного языка : в 17 т. / [редкол. С. Г. Бархударов и др.]. – М.–Л., 1954– .–

СУМ – Словник української мови : в 11 т. / [редкол. І. К. Білодід та ін.]. – К. : Наук. думка, 1970–1980– .–

Шестид. (II) – Шестоднев, составленный Иоанном экзархом Болгарским // Чт. ОИДР. – 1879. – Кн. 3. – 254 с.

Ф. – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: В 4-х т. – М., 1964 – 1973. – Т. I–IV.–.

CUSI – Cesko-ukrajinsky slovník. – К.: Наук. думка. – Т. I–II.–.

СИБРУК А.

**НАЗВАНИЯ КУЛЬТУВИХ ВЕЩЕЙ ХРИСТИАНСТВА,
ЭЛЕМЕНТОВ ОБРАМЛЕНИЯ ЦЕРКОВНЫХ ЗДАНИЙ И ИКОН В
ДРЕВНЕРУССКИХ ТЕКСТАХ XI - XIV ВВ.**

В статье рассматриваются основные названия культовых вещей христианства и слова для обозначения элементов отделки церковных помещений в восточнославянской письменности XI-XIV вв., Их история, этимология и лексическое значение.

Ключевые слова: Киевская Русь; лексемы кръсть, тѣльникъ, цата, трѣсна; восточнославянская письменность XI-XIV вв.

SIBRUK A.

**THE TITLE OF THE ICONIC THINGS OF CHRISTIANITY,
ELEMENTS OF THE CHURCH BUILDINGS AND ICONS IN THE
ANCIENT TEXTS OF THE XI – XIV CENTURIES.**

The article examines the main title of the cult things of Christianity and the words in the designation of the elements of decoration of Church buildings in the East Slavic literature XI–XIV century, their history, the etymology and lexical meaning. The study of East Slavic lexical Fund XI–XIV C. reconstruction of the semantic structure of individual nouns is extremely important for tracking the history of old Ukrainian language. The relevance of the work due to the fact that the vocabulary of the Ukrainian language in the historical-linguistic aspect not described. Questions of history of individual words and lexical-semantic groups have been drawn to the attention of linguists. The article aims to provide lexico-semantic analysis of the names of things the cult of Christianity according to the materials of the East Slavic written monuments of XI–XIV centuries. the Introduction of Christianity in Russia facilitated the development of applied art, which led to mass production of things of Christian worship – crosses, icons, medallions. The semantics of the analyzed word is expanded due to the emergence of such values as «the ornament of Church vestments», «stone decoration of the Church,» the «suspension to the icon». The examined nouns proper names are not ornaments, but the range of words which unites the names of the attributes of

Christianity has a direct bearing on the decorations, because in the era of Kiev Rus objects from these materials, adorned formal wear, eyeglasses icons, everyday objects, buildings, were ornaments of the body, and the like. Lexemes are associated in the texts of the era of Kiev Rus with the cult of Christianity, despite the fact that combined elements of Christian and pagan symbolism. In the texts studied era appear descriptions of Church buildings and their decoration. The main value of studied words is «cross» combined with other meanings: «a sewn decoration»; «the symbol of the Christian faith»; «the decoration - the amulet», «Church decoration», «frame» icons. From a structural point of view for the considered historical period proved to be productive morphological way of creating words. The emergence of a large number of options has led to lexical redundancy. Certified a significant number derivational options, with the greatest activity is marked suffix. Described in the article the words are ambiguous, but most of them are limited to sporadic written texts that have reached us.

Key words: Kiev Rus; lexemes крьсть, тѣльникъ, цата, трѣсна; East-Slavic written language of XI–XIV centuries.

УДК 811.111'276

СТОЯНОВА Інна

АНТИУТОПІЯ ЯК ОБ'ЄКТ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі розглянуто різні підходи до аналізу поняття антиутопії. Автор доводить, що антиутопія – це особливий жанр, який можна розглядати у декількох аспектах. Виокремлено і проаналізовано підходи до аналізу поняття антиутопії: літературознавчий, ідеологічний, культурологічний, лінгвістичний, естетичний. Обґрунтовано виокремлення дискурсу антиутопії як засобу текстової комунікації.

Ключові слова: антиутопія, жанр, текстотип, дискурс, мовленнєва діяльність, комунікативно-функціональна парадигма.

Сучасна лінгвістика все частіше звертається до вивчення однієї з одиниць нового рівня пізнання лінгвістичних явищ – дискурсу. У лінгвістиці інтерес до дискурсу пов'язаний з механізмом активації когнітивних структур – концептуалізації